

Språket i smeltegryta

Ein presentasjon av eit prosjekt

Av Randi Solheim

Ein flat fjordbotn omkransa av høge fjellsider gir den vesle industribyen Høyanger i Ytre Sogn preg av ei gryte. Her har det vore produsert tonnevis av aluminium sidan 1916, og her har folk med ulik geografisk, sosial og kulturell bakgrunn skapt ein eigen fellesskap. Fram or denne smeltegryta har det også vakse eit eige talemål – ei språkleg legering som symboliserer den særeigne og samansette identiteten til industrisamfunnet.

Eg arbeider med eit doktorgradsprosjekt om talemålet i Høyanger. I denne vesle artikkelen vil eg fortelje om rammer og bakgrunn for arbeidet mitt, litt om dei mange inntrykka frå eit rykande ferskt feltarbeid, og litt om vegen vidare.

Utviklinga av ein ny dialekt

På mange måtar ligg Høyanger i eit grenseland: Geografisk mellom Sogn og Sunnfjord, med Sogndal og Førde som senter på kvar side, og språkleg mellom *a*-mål og *e*-mål. Heile Høyanger kommune blir i dag rekna under det nordlege *e*-målsområdet, men i boka *Sognemålene* omtalar Amund B. Larsen delar av kommunen nettopp som eit grenseområde mellom aust- og vestnorsk mål (1926: 34).

Talemålet i industristaden Høyanger skil seg vesentleg frå talemålet i dei næraste bygdene. I sosiolingvistisk samanheng er staden velkjent,

både i og utanfor Norges grenser, som døme på korleis ein ny dialekt har vakse fram gjennom tre generasjonar, under påverknad frå innflyttarmål og gjennom endring av sosiale og kulturelle forhold. Det er likevel ikkje skrivi mykje om høyangermålet som er basert på grunnforskning. Det finst ein del interessant arkivmateriale, men dei aller fleste publikasjonane viser tilbake til to sider skrivne av Helge Omdal i Språkleg Samling midt på 70-talet (Omdal 1977). Dette er ein liten artikkel som gir ei nokså forenkla framstilling av språksituasjonen, men essensen i det Omdal skriv om dialektutviklinga i Høyanger, og som seinare har blitt mykje omtala, m.a. av Peter Trudgill (1986) og Paul Kerswill (2002), stemmer godt med mine egne erfaringar.

Teorien om utvikling av ein ny dialekt gjennom tre generasjonar – eller fleire stadium – dannar også eit utgangspunkt for arbeidet mitt. Ulike variantar av ein slik teori blir m.a. drøfta av Siegel (1985), Trudgill (1999) og Kerswill & Williams (2000). Grovt forenkla går dei ut på at i eit samfunn prega av stor tilflytting vil dei første innflyttarane, saman med dei opphavlege innbyggjarane, i stor grad halde på kvar sine dialektar. På det neste stadiet oppstår det ein språkleg kaos-situasjon og ei gradvis tilnærming, før ein ny dialekt kan bli etablert på eit tredje stadium. Det er likevel ikkje snakk om nokon absolutt modell, og det finst språksamfunn der utviklinga har gått over kortare eller lenger tid – eller i andre retningar.

I ei skjematisk oversikt kan dei tre nemnde utviklingsstadia setjast opp slik:

Stadium	Språkbrukarar	Utvikling
1	Dei første innflyttarane og "urinnvånarane" ¹	Ulike dialektar
2	Barn av innflyttarane og "urinnvånarane"	Språkleg kaos, gradvis fokusering
3	Barnebarn av innflyttarane og "urinnvånarane"	Etablering av einsarta dialekt

Figur 1: Oversikt over ulike stadium i utviklinga av ein ny dialekt

Når det gjeld Høyanger, vil representantar frå det første stadiet etter denne modellen vere fødte rundt førre hundreårsskiftet. Denne gruppa kan ein ikkje lenger nå. I granskinga mi har eg derfor informantar som representerer det andre og tredje stadiet, og i tillegg ei fjerde aldersgruppe med ungdommar i alderen 16–22 år. Språkbrukarane på dette siste stadiet vil kunne seie oss noko om kva utviklingstendensar som gjer seg gjeldande i dag, og kva retning språkutviklinga ser ut til å ta vidare.

Den mest spennande informantgruppa sosiolingvistisk sett er utvilsamt den første generasjonen som vaks opp i Høyanger etter industrialiseringa – altså på det andre stadiet etter modellen over. Det var blant dei variasjonen var størst og her premissane blei lagde for den nye dialekten – og helst var det også her eg skulle vore ute med mikrofonen. Men ein kan faktisk skimte utgangspunktet og fange opp noko av mangfaldet også i dag. Framleis er det nemleg store språklege skilnader mellom eldre folk i Høyanger, og i mange tilfelle er talemålet til enkeltpersonane tydeleg farga av det livet dei har levd – av familiebakgrunn, miljø og identitet.

Dei enkelte språkbrukarane vil eg komme tilbake til etter kvart, men først vil eg fokusere på nokre forhold i historia bak Høyanger-

¹ Med "urinnvånarane" meiner eg dei opphavlege innbyggjarane på staden, dei som budde der då innflyttarane kom.

samfunnet som kan gi forståingsbakgrunn for den spesielle språklege situasjonen som oppstod etter industrialiseringa.

Historia bak Høyangersamfunnet

I 1916 budde det 120 menneske innerst i Høyangsfjorden, i ei isolert lita jordbruksgrend som ikkje ein gong hadde sitt eige namn. Drøyt 20 år seinare budde 2300 innbyggjarar i den moderne industribyen Høyanger.

Det vesle samfunnet gjekk altså gjennom ei voldsom utvikling. Innflyttarane sette raskt sitt preg på staden – og på språket. Sjølv om dei fleste innbyggjarane kom frå Sogn og Fjordane og nabofylket Hordaland – faktisk nærare 80 % i 1920, fekk *austlendingar* stor innverknad på språkutviklinga, noko ein tydeleg kan høyre også i dag. Ei årsak til dette var at funksjonærar, ingeniørar og anna høgt kvalifisert personell ved aluminiumsverket blei henta frå Austlandet, der ein hadde større erfaring med anlegg og industriverksemd. Dei ufaglærde arbeidarane, derimot, kom gjerne frå nærområdet. Rangordninga frå fabrikkjen blei raskt overført til livet elles i lokalsamfunnet, noko som samstundes gjorde austnorsk til eit *statusspråk*. I tillegg var riksmål i lang tid det dominerande skriftspråket, både på verket og i grunnskulen, etter etter ein periode med hard målstrid mellom bygdefolk og innflyttarar. Dette var nok også med på å halde austnorske språkdrag ved lag i høyangerdialekten.

Høyanger, spesielt før krigen, var eit lagdelt samfunn med klåre skilje mellom bygdefolk og ulike grupper av industritilsette. Ein hadde t.d. to forsamlingshus i Høyanger: *Folkets hus* for arbeidarane, og ungdomshuset *Valhall* for bygdefolket. På same måten hadde ein to fotballag, og når arbeidaridrettslaget Falken møtte Høyanger Idrettsforening, blei klassekampen bokstaveleg talt utspelt på fotballbana. Mange av kulturuttrykka var også politisk ladde. Dette kunne skape konflikhtar, t.d. når *Fagforeningens* Musikklag tok del i den *borgarlege* 17. maifeiringa, eller når ein ved opptak til arbeidarmannskoret ville setje musikalske kvalifikasjonar høgare enn fagforeiningsmedlemskapen (Byrkjeland 1990: 39). Skiljelinene var likevel ikkje absolutte,

og funksjonærar og ingeniørar kunne halde lag både med arbeidarar og bygdefolk, avhengig av kva samanheng det dreia seg om. Til dømes tok dei del i 17. maifeiringa og i ungdomslaget saman med bygdefolket. Ein periode prega faktisk innflytte funksjonærar Høyanger Ungdomslag så sterkt at målsaka kom heilt i bakgrunnen – stikk i strid både med eigne vedtekter og med grunnprinsippa for ungdomslagsrørsla (op. cit.: 19). Det er nok ikkje mange norske ungdomslag som har stilt med plakatar på riksmål, noko som gir eit godt bilde av dei spesielle språklege forholda som oppstod i Høyanger.

Den sosiale lagdelinga var òg tydeleg når det gjaldt busetnad. Dei som stod øvst og nedst på den sosiale rangstigen heldt hus i kvar sine avgrensa område, og avstanden var stor – om enn ikkje geografisk – frå simple arbeidarbrakker til staselege direktørbustader. Som i fleire liknande industrisamfunn ytte hjørnesteinsverksemda etter kvart støtte til bygging av arbeidarbustader, og mange såkalla “egne hjem” voks såleis fram i sentrumsområdet på 1920- og 30-talet.

Dei språklege forskjellane mellom dei ulike bustadområda var tydelege. Ein mann i 70-åra fortel m.a. at i hans barndom prata dei *simpelt* austlandsk i det dei kalla “slummen” på Sæbøtangen, og *danna* austlandsk i den fornemme Villabyen. Dei sosiale skiljelinene har truleg hatt mykje å seie for språkutviklinga i Høyanger, samstundes som dei har vore med på å halde skilnader ved lag. Funksjonærar, arbeidarar og bygdefolk representerte nemleg ulike språklege miljø, også etter at dei sosiale skilja i praksis var viska ut.

Språket og språkbrukarane

Når ein pratar med dei eldste i Høyanger i dag – som representerer det andre stadiet etter modellen over – høyrer ein som nemnt at mange språkdrag frå den første tida etter industrietableringa framleis er levande. I mange tilfelle speglar talemålet tydeleg informantane sin sosiale og kulturelle bakgrunn, samt ei rekkje individuelle forhold. For å illustrere dette, skal eg presentere to små portrett av informantar som representerer kvart sitt språklege ytterpunkt. Den

ytre ramma er likevel lik: Begge er fødde i Høyanger på 1920-talet, har vakse opp her og budd på staden heile livet.

- Den eldste informanten, vi kan kalle han Peder, er 81 år. Far hans var bonde i Høyangsfjorden då aluminiumsverket blei etablert. Peder har budd heile livet på heimgarden i Høyanger, og har halde godt på den opphavlege bygdedialekten. I talemålet sitt har han mange karakteristiske sognedrag som tidleg forsvann frå høyangermålet, og nokre som også er på retur også i resten av Ytre Sogn. Tydelegast er kanskje diftongeringa av norrøn lang /a/ som i (båt >) /baut/. Han har også *me* i 1. person fleirtal, medan *vi* seinare blei gjennomført. Språket til denne informanten er likevel ikkje typisk for folk frå hans generasjon med foreldre frå Høyanger. Ein finn nemleg døme på heilt andre språklege strategiar blant andre informantar. Talemålet hans er heller eit vitnemål om at han er språk- og tradisjons-medviten, og at han har sterke røter i det gamle bygdesamfunnet.
- Den neste informanten eg vil presentere, er Åse, ei dame på 76 år. Foreldra hennar var innflyttarar – mora frå Austlandet og faren frå Vestlandet. Faren var funksjonær ved aluminiumsverket, og Åse er oppvaksen i Villabyen blant familiar frå det øvre sosiale sjiktet. Då ho vaks opp, snakka dei aller fleste ungane i Villabyen standard austlandsk, influert av innflyttarforeldra og/eller statusspråket, og dei hadde riksmål som opplæringsmål i skulen. Også Åse har halde godt på barndommens talemål, ho snakkar nemleg eit standardisert austnorsk mål også i dag. Ein sjeldan gong kan den vestnorske høgtonen slå igjennom, men elles synest talemålet hennar å vere så å seie utan vestnorsk påverknad.

Det er i og for seg ikkje uvanleg at enkeltpersonar kan halde på eit austnorsk standardnært talemål, sjølv om ein bur andre stader i landet. Det som eg finn spesielt interessant i dette tilfellet, er at talemålet til denne kvinna ikkje blir oppfatta som markert blant folk i Høyanger. Det finst nemleg fleire som har tilsvarande talemål, eller i alle fall innslag av austnorske former i større eller mindre grad. Sjølv kan ho ikkje hugse at nokon har kommentert

talemålet hennar på heimstaden. Faktisk har ho knapt tenkt over at ho snakkar totalt forskjellig frå den høyangerdialekten som m.a. ungene hennar brukar. Dette seier mykje om den store språklege "takhøgda" ein finn i Høyanger også i dag.

Det vi kan kalle den etablerte høyangerdialekten blei forma mellom dei språklege ytterpunkta som Peder og Åse illustrerer, og fann fokus som ein sjølvstendig språkvarietet ein generasjon seinare, altså blant barnebarna til dei første innflyttarane. Dialekten voks fram parallelt med at bygdefolk, arbeidarar, funksjonærar og ingeniørar gradvis forma det ein kan kalle ein felles *industristadskultur*, der også språkdrag med ulikt geografisk og sosialt opphav smelta saman. Viss ein spør folk i Høyanger i dag om kva som kjenneteiknar dialekten deira, vil dei aller fleste dra fram nettopp blandinga mellom austnorske og vestnorske trekk, eller mellom bokmål og nynorsk. Dersom ein jamfører dagens høyangerdialekt med det gamle bygdemålet og talemålet i dei nærliggjande områda, er det også dei mange austnorske språkdraga som skil seg ut. I denne samanhengen kan kort nemnast at ein i Høyanger seier *vi*, og ikkje *me*, som er vanleg elles i Sogn; at ein del substantiv og verb blir bøygde etter bokmålsparadigme, samt at ei rekkje enkeltord med austlandsk opphav – t.d. *hver, mye, bare, gjøre, spise, dere* – har fått gjennomslag. Eit trekk ein legg spesielt merke til, er *monoftongeringa*. I Høyanger seier ein "*di*" i staden for *dei*, *si* i staden for *sei* og *eneste* i staden for *einaste*. Dette verkar heilt gjennomført i alle aldersgrupper, saman med tilsvarande former som *høre* (for *høyre*) og *kjøre* (for *køyre*). Dette trekket skil Høyanger både frå nabobygdene og frå resten av fylket. Det blir lagt merke til, og høyangerverk blir ofte terga med kommentarar som "Kommer dere fra Høyanger, eller?" Men høyangerverk seier ikkje "*Høyanger*", tvert imot seier dei "*Håyanger*" med ein markert bakre diftong.

Dette at diftongen *øy* blir uttalt /ɔy/ der han ikkje blir monoftongert, og at diftongen *ei* samstundes får ein opnare uttale som /ai/, er eit anna særpreg ved høyangermålet – iallefall har det vore det hittil. Det er her snakk om dei same diftongane som ein finn elles i Sogn, spesielt i Midtre og Indre, men dei står fram som markerte i høy-

angermålet fordi monoftongeringa elles er så utbreidd. Viss ein går til eldre kjelder (t.d. Larsen 1926 og Vassenden 1956) og studerer desse diftongane, finn ein ei interessant utvikling. Medan kvalitetane /ɔy/ og /ai/ og variantar av desse fanst i det gamle bygdemålet i Høyanger, blei den vanlege uttalen like etter industrialiseringa /øy/ og /ei/ – truleg som eit resultat av standardisering og påverknad frå austnorske talemål. Desse variantane fann likevel ikkje fotfeste, og då både samfunnet og høyangerdialekten seinare stabiliserte seg, tok ein i staden *tilbake* kvalitetane frå bygdemåla, slik at ein igjen sa /haim til ²høy:anger/, og ikkje /heim til ²høy:anger/. Denne vendinga kan skuldast at det oppsto ein reaksjon mot normaliseringa i språksamfunnet. Ved etableringa av den nye høyangerdialekten kan det også verke som om ein forsterka diftongane i retning måla i Indre Sogn, slik at ein kan tale om ei form for hyperkorreksjon.

Ifølgje eldre arkivmateriale var dei markerte diftonguttalane /ɔy/ og /ai/ heilt gjennomførde i den nyetablerte høyangerdialekten (Aarseth og Breivik 1976: 1,18). I dag varierer derimot bruken i dei fleste aldersgruppene. Nokre av informantane mine har mellomvariantar; nokre brukar dei markerte diftongane berre i stadnamnet og eventuelt i trykksterke posisjonar (t.d. i svarordet *nei*), og nokre brukar dei ikkje i det heile. Det einaste som synest å vere nokså gjennomført, er at dei eldste informantane som regel *ikkje* brukar desse diftongane, noko som strekar under at dei først kom inn på eit seinare stadium i språkutviklinga.

No har eg sagt litt om talemålet blant informantane frå det andre og tredje utviklingsstadiet etter modellen over (Figur 1). Når det gjeld det neste stadiet – ungdomsspråket i dag – er det førebelse inntrykket mitt at det ikkje skil seg vesentleg frå den dialekten som blei etablert i generasjonen før dei. Likevel er høyangermålet framleis i endring. Dei mest særprega høyangerdraga er nemleg ikkje like tydelege og like utbreidde blant dagens unge. Eit godt døme på dette er nettopp varierende bruk av dei nemnde markerte diftongane. Det ser også ut til at nokre fleire vestnorske former er på veg inn. T.d. har fleire unge informantar possessivforma *deira* (3. pers. pl.) i staden for *deres* eller *demmes*, som før har vore vanleg, og hos nokre informantar må *noe*

vike for *nåk(k)e*. Elles har også ein del høyangeringdom begynt å gå på *sjino* og ete *sjøttkaker*. Dette er språkdrag som kan tyde på at utviklinga av høyangerdialekten framover vil vere meir i tråd med regionaliseringstendensane elles i fylket, spesielt i Ytre Sogn og Sunnfjord, og at høyangermålet såleis kan komme til å miste noko av særpreget det har hatt dei siste generasjonane.

Det er også slik at høyangerfolk i mange høve vender seg mot Førde, som har blitt eit sentrum i Sogn og Fjordane. Mange reiser dit for å handle eller treffe folk, og Førde får gjerne skulda for at Høyanger har mista posisjonen som eit senter i Ytre Sogn. Pessimistane seier endå til at ein snart må til Førde for å kjøpe mjølk og brød. Som nemnt ligg Høyanger i eit grenseland, både språkleg og geografisk. No ser det altså ut til at hovudstraumane går mot Sunnfjord. Det er få folk frå Høyanger som trekkjer austover og ser på Sogndal som eit naturleg senter, sjølv om avstanden ikkje er stort større. Også når det gjeld talemålet, opplyser mange av informantane mine at dei tek avstand frå dialektane innover i Sognefjorden. Dei ser ikkje på seg sjølve som sogningar i språkleg samanheng.

Materiale, mål og innfallsvinklar

Eg har ei kvalitativ og individsentrert vinkling på prosjektet mitt. Det inneber også at talemålsmateriale eg nettopp har samla, men enno ikkje gjennomarbeidd, i stor grad vil forme avhandlinga. Eg vil derfor ikkje seie så mykje om vegen vidare her og no. Nokre sentrale problemstillingar kan eg likevel skissere på denne måten:

- Kva er dei sentrale utviklingstrekk i høyangerdialekten frå etableringa av aluminiumsverket i 1916 og fram til i dag, og kva kjenneteiknar dei ulike stadia? Kva rolle har prosessar som tilflytting, modernisering og seinare sentralisering hatt i denne samanhengen? Kva forhold har innbyggjarane sjølve til heimstaden og talemålet, og korleis har desse forholda verka på språk-utviklinga?

- Kva kjenneteiknar høyangermålet i dag? Kva forskjellar finst mellom ulike generasjonar og ulike grupper av innbyggjarane? Kva sosiale og språklege endringsmekanismer har vore verksame, og kva retning ser utviklinga ut til å ta vidare?

For å seie noko om utviklinga av talemålet i Høyanger, vil eg bruke fleire kjelder. I målførearkivet ved Universitetet i Bergen finst det materiale frå tre tidlegare studiar av Høyangermålet – ei frå 1956 og to frå midten av 70-talet (Vassenden 1956, Aarseth et. al. 1975 og 1976). Det dreiar seg om handskrivne notat og rapportar, samt ein del lydband frå dei siste studiane. Omdal (1977) byggjer sin artikkel på delar av dette materialet, men ingen av granskingane har vore publiserte kvar for seg. Sjølv om ulike metodar og forskingsideal kan gjere det noko problematisk å jamføre materialet direkte med mi eiga gransking, er det svært verdifullt å ha kjelder som representerer to tidlegare utviklingssteg, og som endå til har materiale frå fleire aldersgrupper på kvart steg. Dette gjeld ikkje minst når eg sjølv har informantar frå tilsvarande grupper i dag. Slik får eg kjelder som supplerer kvarandre, og veg opp for noko av tidsproblematikken som ofte gjer seg gjeldande i diakrone studiar. Samstundes får eg høve til å studere utviklinga av høyangerdialekten steg for steg.

Med det utgangspunktet kombinasjonen av gammalt og nytt materiale gir, er det mange interessante vinklingar som melder seg. Ei av dei er høvet til å seie noko om utviklinga i eit såkalla “*real time*”-perspektiv. Eg har nemleg fått tak i nokre av dei same informantane som tok del i granskingane på 70-talet. Ved å jamføre mine intervju med eldre materiale, kan eg seie noko om den individuelle språkutviklinga over tid. Ei anna kjelde som innbyr til kvalitativ analyse på individnivået, er fire *familiekjeder* der eg har intervju informantar frå tre generasjonar innan den same familien. Det er svært interessant å sjå kva forskjellar ein kan finne her. Som døme kan nemnast ei slik familiekjede der bestemor seier *hjem*, bestefar seier *heim*, medan far og mor seier /hai:m/ eller /he:m/. Barnebarnet held stort sett på foreldra sine variantar, men har ikkje alltid like markert diftong. Dette dømet illustrerer såleis det eg hittil har sagt

om talemålsutviklinga i ulike sosiale lag og gjennom ulike stadium og generasjonar.

Tankar om utviklinga vidare

Viss eg skal gi ei kort oppsummering av førebelse inntrykk frå det ferske feltarbeidet, vil eg framheve opplevinga av at ein del særdrag ved høyangerdialekten gradvis ser ut til å bli viska ut blant yngre språkbrukarar. Dette heng truleg saman med at høyangersamfunnet ikkje er like spesielt lenger. Dei sosiale og kulturelle forholda har stabilisert seg, og folk orienterer seg i stadig større grad ut over lokalmiljøet sine grenser. Derfor trur eg også at språkutviklinga framover vil vere meir i tråd med det som skjer elles i regionen, og i samsvar med allmenne tendensar i den norske talemålsutviklinga.

Men det er likevel ikkje tvil om at Høyanger framleis er eit interessant og særprega språksamfunn. Noko av det som fascinerar meg mest, er dei store individuelle forskjellane blant dei eldre, og det faktum at dei fleste språkdrag er aksepterte og blir oppfatta som naturlege. Slik sett kan ein seie at utviklinga av industristaden ikkje berre har skapt ein ny dialekt, men også påverka folk si *haldning* til talemålet, ut ifrå prinsippet om at variasjon skaper toleranse. "Alt er lov", sa ei jente då eg bad ho om å karakterisere dialekten. Slik sett kan også den vidare utviklinga vere ganske open.

Litteratur

- Byrkjeland, Martin 1990: *Bluss. Arbeidarar og fagforening ved Høyanger Verk 1916–1986*. Høyanger: Høyanger Kjemiske Industriarbeiderforening.
- Kerswill, Paul 2002: Koineization and accommodation. I: J. K. Chambers, N. Schilling-Estes & P. Trudgill (red.): *The Handbook of Language Variation and Change*. Oxford: Blackwell.
- Kerswill, Paul & Ann Williams 2000: Creating a new town koine: Children and language in Milton Keynes. I: *Language and Society*. 29, no. 1. 65–115.
- Larsen, Amund B. 1926: *Sognemålene*. Oslo: Det norske videnskapsakademi.

- Omdal, Helge 1977: Høyangermålet – en ny dialekt. I: *Språklig Samling* 1, 7–9.
- Siegel, Jeff 1985: Koinés and koineization. I: *Language in Society* 14. 357–378.
- Trudgill, Peter 1986: *Dialects in Contact*. Oxford: Basil Blackwell.
- Trudgill, Peter 1999: The chaos before the order. New Zealand English and the second stage of new-dialect formation. I: E. H. Jahr (red.): *Language Change. Advances in Historical Sociolinguistics*. 197–207. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Vassenden, Lars 1956: *Målet i Høyanger. I–III. Etter Storms "Kortere Ordliste"*. Handskriven ordsamling. M-0288. Bergen: Universitetet i Bergen, Målførearkivet.
- Aarseth, Arne & Jostein Selvikvåg 1975: *Talemålet i Høyanger. Del I. Eldre mål*. Handskriven rapport og ordsamling, hefte 1– 3. M-0290. Bergen: Universitetet i Bergen, Målførearkivet.
- Aarseth, Arne & Leiv Egil Breivik 1976: *Talemålet i Høyanger. Del II. Yngre mål*. Handskriven rapport og ordsamling, hefte 1– 3. M-0289. Bergen: Universitetet i Bergen, Målførearkivet.